ՑՈՒՑԱԿ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՆՈՐ ՍՏԱՑՎԱԾ ՁԵՌԱԳՐԵՐԻ*

№ 121
ՇԱՐԱԿՆՈՑ

ԹԵՐԹԵՐԸ՝ 414։— ՊՐԱԿՆԵՐԸ՝ 35, յուրաքանչյուրը 12 թերթից։ Միայն հետևյալ պրակները բաղկացած են տարբեր թվով թերթերից՝ ԻԹ՝ 10, ԺԴ, Ի, ԻԲ, և ԻԳ՝ 11։— ՄԵԾՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ 12,5×9,5×6 սմ.։— ՆՅՈՒԹԸ՝ խունացած թուղթ։— ԿԱԶՄԸ՝ կաշեպատ տախտակ։ Կաշվի վրա ճնշումով նկարված են ծաղիկներ և այլ զարդարանքներ։ Կաշին մաշվել է, կռնակի մասը պոկվել, իսկ կազմի զույգ բռնիչները ընկել են։— ՊԱՀՊԱՆԱԿՆԵՐ՝ սկզբում և վերջում կան մեկական թերթ թուղթ։— ՎԻՃԱԿԸ բավարար, սակայն որոշ թերթեր թափվել են։ Կազմի կռնակն էլ պոկվել է։— ԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ միասյուն։— ՏՈՂԵՐԸ՝ 21։— ԳԾՈՒՄՆԵՐԸ՝ ճնշումով։— ԳԻՐԸ՝ բոլորգիր։ Ամբողջ ձեռագիրը խազագրված է միաժամանակ հայկական խազերով։— ՁԱՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ՝ կան նկարներ միջակ գեղեցկությամբ սրբերի և հրեշտակների, մարդկանց և թռչունների, կենդանիների և խաչերի, կիսախորաններ, լուսանցազարդեր, մարդագրեր, զարդագրեր, թռչնագրեր, թագավորներ (45բ և 48ա), վեղարավոր հոգևորական (43բ)։ Կան հետևյալ անձանց նկարները՝ ձկան բերնից դուրս եկող Հովհան մարգարեն (63բ), Սարգիս զորավար (66ա), Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ (111բ և 231ա), Հովհաննես Մկրտիչ (164ա և 229բ), Ս. Հռիփսիմե (237ա), Ս. Մեսրոպ (289բ), Ս. Հակոբ Մծբնա հայրապետ (292ա)։— ԳՐԻՉԸ՝ Ավետիս քահանա։— ՊԱՏՎԻՐԱՏՈՒՆ՝ անհայտ։— ԾԱՂԿՈՂԸ՝ Կիրակոս քահանա Ավընդացի—ժամանակը՝ 1526 թ.։— ՎԱՅՐԸ՝ Մայեկաց երկրի Ավընդաց գյուղ։— ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ՝ սույն ձեռագիրը նվեր է ստացված Կոստանդնուպոլսից, տիկին Նվարդ Ֆերիդի կողմից։ Ձեռագիրը վերանորոգվել է որոշ ժամանակ առաջ։

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Թ. 2բ.—Ձեռամբ մեղաւոր և անպիտան Կիրակոսի Աւընդացոյ ծաղկեցաւ և կազմեցաւ շարակնոցս և զխաչն արարի. վասն որոյ աղաչեմ զձեզ յիշեցէք ի Քրիստոս և Աստուած ողորմի ասացէք։ Ես ձեզ հող և մոխիր եմ։ Քանզի յոյժ յանցող եմ պատուիրանացն Աստուծոյ։ Վա՛յ է ինձ հազար բերան։

Թ. 414ա.— [Փ]առք ամենասուրբ Երրորդութեանն Հաւր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն։ Որ ետ կարողութիւն անարժան և անիմաստ, եղկելի և մեղսամած գրչիս անպիտան և անարժան քահանայի, հասանել ի յաւարտ տառիս որ կոչի շարակնոց, ի լաւ և յընտիր աւրինակէ, որ է խլիկ կոչեցեալ, ձեռամբ յոգնէմեղ գրչի մեղաւոր Աւետիսի։ Շնորհիւ Տեառն սկսա և ողորմութեամբ նորին կատարեցի ի յերկիրս Մայեկաց, ի գեղջս որ կոչի Աւընդանց։ Ընդ հովանեաւ Սրբոյն Պետրոսի և Պաւղոսի և Սուրբ Գէորգեա զաւրավարին, ի թվականութիւնս հայոց (մի տառ ջնջված է այստեղ) ՀԸ (պետք է լինի շատ հավանաբար ՋՀԸ=1526), ի դառն և ի նեղ ժամանակիս յորում նեղիմք և հալածիմք ի յանաւրինաց և ի հարկապահանջութենէ, յորո զատեսցէ և փրկեսցէ Տէր Աստուած զամենայն քրիստոնեայքն, ամէն։

Թ. 414բ.—[Ե]և արդ անիմաստ և անպիտանս ի գրչոց ա... որացեալ և հեռացեալ յամենայն բարեաց, Աւետիս սուտ անուն քահանայ, գրեցի զշարակնոցս բազում աշխատութեամբ, և վարպետն իմ Տէր Կիրակոս ծաղկեաց և կազմեաց։

[Ա]րդ, որք հանդիպիք սմա, կարդալով և կամ աւրինակելով, յիշեսջիք ի մաքրափայլ յաղաւթս ձեր զԱւետիս գծող սորա և զծնաւղսն իմ զՏէր Վարդան և զՄախմուրն և զամենայն արեան մերձաւորսն իմ, և զվարպետն իմ զՏէր Կիրակոսն և զիւր ծնաւղն զՄուսէսն և զԹոխիկն, և զամենայն արեան մերձաւորս նորա, ամէն։ Դարձեալ կրկին անգամ աղաչեմ զձեզ զի լի սրտիւ և բոլոր հաւատով Աստուած ողորմի ասացէք ստացողի գրոցս։

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Կազմի առաջին կողքի կռնակը՝
Թէ հացուցէք վերիհիշեալ Մարգրէս
Նիկեղոյսս աղի եղբայր է։
Մէ շարականս։
Սկզբի պահպանակի առաջին երեսի վրա՝
Ի վայելումն լուսահոգի Կուլիճանի որդի Մագարին Աստուած վայելումն տայ, լաւ կը տայ։ Թուին Ռ Բ՚ ԼԴ-ին (1785)։

Այս շարական Թօհմախենց լուսայհոգի Նիկեղոս աղի որդի Գիրիգորին և իւր որդիք Նիկեղոսին և իւր եղբայրք Մարգարին։ Աստուած բարի վայելում տացէ, ամէն։

Թ. 1բ.—Ի յիշատակ հանգուցեալ քրոջս՝ տիկին Շուշան Գաբլանի, ծնեալ Եղեկելի և Երանեակի Թօխմախեան դուստր, կը նուիրեմ Ս. Էջմիածնի մատենադարանին, ձեռամբ Թուրքիոյ հայոց պատրիարքին Տ. Գարեգին Արքեպիսկոպոսի։ Կ. Պոլիս, 10 սեպտեմբեր 1955, Նուարդ Ֆերիտ։

№ 122
ՇԱՐԱԿՆՈՑ

ԹԵՐԹԵՐԸ՝ 23։— ՊՐԱԿՆԵՐԸ՝ 3, որից Ա՝ 7, իսկ Բ և Գ՝ 8 թերթ։—ՄԵԾՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ երկայնությունը՝ 9,5 սմ., լայնությունը՝ 6 սմ. (կազմված է նախորդ № 121 ձեռագրի վերջում)։ ՆՅՈՒԹԸ՝ խունացած թուղթ։—

* Շարունակված «էջմիածին» ամսագրի 1960 թվականի № № Ե-ից և Է-ից։

ԿԱԶՄԸ՝ կաշեպատ տախտակ։— ՊԱՀՊԱՆԱԿՆԵՐ՝ չու-նի։— ՎԻՃԱԿԸ՝ քայքայված և հետագայում կազմը-ված։— Բազմաթիվ թերթեր թափվել են։— ԳՐՈՒ-ԹՅՈՒՆԸ՝ միասյուն։ Տողերը՝ 22։— ԳԾՈՒՄՆԵՐԸ՝ ու-ճնշումով։— ԳԻՐԸ՝ բոլորգիր։ Նախորդ՝ № 121 Ճա-րակնոցի նման ձայնագրված է հայկական խազե-րով։— ԶԱՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ՝ ունի մի քանի շատ հա-սարակ զարդագրեր և թռչնագրեր։— ԳՐԻՉԸ՝ ան-հայտ։— ԺԱՄԱՆԱԿԸ՝ ԺԷ—ԺԸ դ. դ.։— ՎԱՅՐԸ՝ անհայտ։— ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ՝ սույն ձեռագրից պա-կասում է զգալի մասը, իսկ մնացյալը կազմված է № 121 ձեռագրի վերջում։

№ 123
ԱՒԵՏԱՐԱՆ
(ԳՈՐԾՔ ԱՌԱՔԵԼՈՑ)

ԹԵՐԹԵՐԸ՝ 189։— ՊՐԱԿՆԵՐԸ՝ 17, յուրաքանչյուրը 12 թերթից։ Միայն հետևյալ պրակները բաղկացած են տարբեր թվով թերթերից՝ ԺԷ՝ 3, Ա և ԺԵ՝ 10, Ը և ԺԱ՝ 11։— ՄԵԾՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ 10,8×7,5×3,8 սմ.։— ՆՅՈՒԹԸ՝ նուրբ մագաղաթ։— ԿԱԶՄԸ՝ կաշե-պատ տախտակ, որի վրա ճնշումով զարդեր են նկար-ված։— ՊԱՀՊԱՆԱԿՆԵՐ՝ սկզբում և վերջում կան եր-կուական թերթ հաստ մագաղաթ, երբայերեն գրու-թյամբ, տեքստը՝ Հին Կտակարանից։ Հնությունը շատ հավանաբար ԺԲ—ԺԳ դարերից առաջ է։ Կան հա-յերեն և հունարեն հիշատակագրություններ։— ՎԻ-ՃԱԿԸ՝ բավարար։—ԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ միասյուն։—ՏՈ-ՂԵՐԸ՝ 13—16։—ԳԾՈՒՄՆԵՐԸ՝ ճնշումով։—ԳԻՐԸ՝ բոլորգիր։—ԶԱՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ՝ կան մի քանի շատ հասարակ թռչնագրեր և զարդագրեր միայն։— ԳՐԻ-ՉԸ՝ Գրիգոր քահանա։—ԺԱՄԱՆԱԿԸ՝ 1335 թ։—ՎԱՅ-ՐԸ՝ Կովառա գյուղ (Կիլիկիա)։—ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ՝ սույն ձեռագիրը ստացված է Վեհափառ Հայրապետի միջոցով։

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Թ. 188ա.— Արդ, աղաչեմ զամենեսեան վասն սիրոյն Քրիստոսի յիշեսջիք ի մաքուր աղաւթս ձեր զմեղուցեալ և զանարժան գրող սորա զԳրիգոր նուաստ քահանայ, զհայր Թա-դէոսի Վասիլն և զծնաւղսն իմ զՍիրուհի, զՏէր Դաւութոյն (բ. 188բ) և զմայրն իմ զՄա-րիամ և զամենայն ննջեցեալսն իմ զորոյ աղաւթիւք ձերոյ՝ Յիսուս Քրիստոս և բարի-խաւսութեամբ սուրբ ծնաւղին իւր հանգիստ և ողորմութիւն շնորհեսցէ յիշողացդ և յիշե-ցելոցն ի միւս անգամ գալըստեանն իւրոյ, զհանգիստ յաւիտենական պարգևեսցէ նո-ցին և ամենայն հաւատացելոց։ Որպէս յիշէք նոյնպէս դուք յիշեալ լիջիք ի Տեառնէ Յի-սուսէ Քրիստոսէ, որում փառք յաւիտեանս, ամէն։

Գրեցաւ սա ի թվականիս հայոց ՉՁԴ (1335), ընդ հովանեաւ Սուրբ Աստուա-ծածն(բ. 189ա)նիս, յանառիկ գղակս, որ այժմ Կովառայ կոչի, ի հայրապետութեանն Տեառն Յակոբա և ի թագաւորութեան Լևո-նի, և դառն և ի վատ ժամանակիս որ ենք այժմ ի Սղար, զի և յանկարծակի գերեալ զազգս մեր անաւրէն ազգն իսմայելացւոց, զո-րոյ Տէր հատուցէ նոցա ըստ գործոց նոցա և առցէ ի նոցանէ զվրէժն մեր, և ողորմես-ցի մեզ Տէր Յիսուս Քրիստոս, նոյնպէս և ձեզ և ամենայն հաւատացելոց և նմա փառք յաւիտեանս, ամէն։

№ 124
ՄԱՅՐ ՏՕՄԱՐ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԱՃԱՐԻ

ԹԵՐԹԵՐԸ՝ 279։— ՊՐԱԿՆԵՐԸ՝ 25, յուրաքանչյուրը 12 թերթից, բացառությամբ՝ ԻԳ պրակը 14 թերթից, Է պրակը 10 թերթից, Գ, Դ, Ե, Զ պրակները 8 թեր-թից և Բ պրակը 6 թերթից։— ՄԵԾՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ 38,5×24,5×5 սմ.։— ՆՅՈՒԹԸ՝ դեղնած հաստ թուղթ։ —ԿԱԶՄԸ՝ կաշեպատ ստվարաթուղթ, որի երկու երես-ների ճնշումով նկարված են խաչեր և այլ զարդեր։— ՊԱՀՊԱՆԱԿՆԵՐ՝ չորս թերթ սկզբից և բազմաթիվ թերթեր վերջից։— ՎԻՃԱԿԸ՝ բավարար։— ԳՐՈՒԹՅՈՒ-ՆԸ՝ միասյուն։—ՏՈՂԵՐԸ՝ փոփոխական, 4—5-ից մինչև 44։—ԳԾՈՒՄՆԵՐԸ՝ ճնշումով։—ԳԻՐԸ՝ բոլոր-գիր։—ԶԱՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ՝ չկա։ Գլխատառերը մեկը կապույտ, իսկ մյուսը կարմիր ներկով են գրված։— ԳՐԻՉԸ՝ Երեմիա վարդապետ։—ՊԱՏՎԻՐԱՏՈՒՆ՝ Սիմեոն կաթողիկոս Երևանցի։—ԺԱՄԱՆԱԿԸ՝ 1768 թ.։—ՎԱՅ-ՐԸ՝ Ս. Էջմիածնի վանքը։—ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ՝ սույն ձե-ռագիրը հանված է Մայր Աթոռի Դիվանատան ար-խիվից։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Թ. թ. 5ա—172բ.— Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարի ոսկեղենների, արծաթեղենների, շորերի և այլ բոլոր իրերի ու անոթների ցու-ցակը, որոնց վերնագրերը տրվում են ստորև.

Թ. 5ա.— Կարգ սրբութեանց՝ թէ որքան գոն ի Սուրբ Աթոռոջս (67 հատ)։

Թ. 17ա.— Կարգ խաչից մեծաց և փոքունց (262 հատ)։

Թ. 25ա.— Սուրբ նշանք և արծիւք, զորս կաթողիկոսունք արկանեն ի պարանոցս (5 հատ)։

Թ. 28ա.— Դարձեալ կարգ խաչից (18 հատ խաչ և պատկեր)։

Թ. 39ա.—Սկիհք արծաթեղէնք, հանդերձ իւրեանց մաղզմայիւքն (38 հատ)։

Թ. 46ա.— Մասնատուփք (9 հատ մասնա-տուփ, մաղզմա, տուփ և բաժակաման)։

Թ. 47ա.— Բուրվառք (10 հատ)։

Թ. 53ա.— Տապանակք ձեռաց՝ արծա-թեայք (11 ձեռքի և անդաստանի տապա-նակ և գավազան)։

Թ. 58ա.— Կանթեղք արծաթեայք (30 հատ)։

Թ. 62ա.— Սաղաւարտք արծաթեայք (7 հատ)։

Թ. 65ա.— Սաղաւարտք սրմայագործք, յորոց ոմանք մարգարտով են, կամ որք յաղնիւ ճոթից են (15 հատ)։

Թ. 67 ա.— Վակասք արծաթեայք (14 հատ)։

Թ. 70ա.— Վակասք սրմայագործք, յորոց ոմանք մարգարտով են, կամ որք յաղնիւ ճոթից են (20 հատ)։

Թ. 73ա.— Գօտիք արծաթեայք, յորոց ոմանք մարգարտով են (45 հատ արծաթյա գոտիներ, զունարներ և դեղին պղնձյա գոտիներ)։

Թ. 77ա.— Աղաւնիք արծաթեայք (5 հատ արծաթյա աղավնի և մեռոնի տուփ)։

Թ. 78ա.— Քշոցք արծաթեայք (10 հատ արծաթյա և պղնձյա քշոց և կոթ)։

Թ. 79ա.— Աւետարանք արծաթապատք բազմոցի, թէ՛ գրչեայք և թէ՛ տպեալք (36 հատ, որոնց 26 հատը ձեռագիր Ավետարաններ, իսկ մեկը ձեռագիր խազատետր են։ Սրանցից բացի կան նաև մի հատ Ավետարանի կողք և 8 հատ տպագիր Ավետարաններ։ Բոլոր ձեռագրերը, որոնց մեծ մասը մագաղաթյա են, պատկանում են ԺԷ դարին, բացի № 13-ը, որը գրված է 1595 թվականին)։

Թ. 82ա.— Աւետարանք մեծադիրք՝ բազմեցուցանելիք ի վերայ սեղանոյ (19 հատ, բոլորն էլ ձեռագիր, մի մասը մագաղաթյա։ Սրանց մի հատը պատկանում է ԺԳ դարին, երեքը՝ ԺԵ դարին, ութը՝ ԺԷ դարին, երկուսը՝ ԺԸ դարին, իսկ հինգը՝ անորոշ են)։

Թ. 83ա.— Աւետարանք Ատենի, որք ի բազմոցի ևս դնին (8 հատ, բոլորն էլ տպագիր)։

Թ. 89ա.— Աշտանակք և շամադանք արծաթեայք (2 հատ)։

Թ. 92ա.— Ջահք արծաթեայք (չի գրված)։

Թ. 94ա.— Գաւազանք արծաթեայք (13 հատ)։

Թ. 97ա.— Գաւազանք հասարակք՝ թէ՛ փայտեայք և թե՛ ոսկրայք (51 հատ)։

Թ. 100ա.— Գոգնոցք արծաթեայք (3 հատ)։

Թ. 102ա.— Գոգնոցք սրմայագործք և կլապիտոնագործք, նաև որք յաղնիւ ճոթից են (29 հատ)։

Թ. 106ա.— Զգեստք պատուականք, որք կաթողիկոսականք են (3 ձեռք կաթողիկոսական զգեստ, որոնցից մեկը պատկանում է Աղեքսանդր կաթողիկոսին, իսկ մյուսը՝ Հակոբ պատրիարքին)։

Թ. 115ա.— Եպիսկոպոս ձեռնադրելոյ հանդիսի զգեստ՝ զորս զգենուն գղերիկոսքն, որք ուրուն կապեցեալ են ի միում բողչայոց և են յիշատակ Սիմէօն սրբազան կաթուղիկոսին, զորս ի մեծէն Պոլսոյ եբեր, որք են այսոքիկ (2 շուրջառ և 16 շապիկ)։

Թ. 116ա.— Զգեստք հասարակք, թէ՛ պատուականք և թէ՛ հասարակաց գործածելիք։

Կարգ թագից (26 հատ)։

Թ. 122ա.— Կարգ եմիփորոնաց (30 եմիփորոն և 8 խաչ)։

Թ. 127ա.— Կարգ փորուրարաց (55 հատ)։

Թ. 132ա.— Կարգ բազպանաց (51 զույգ)։

Թ. 137ա.— Կարգ շուրջառաց (142 շուրջառ և 3 սրմայագործ խաչ)։

Թ. 146ա.— Կարգ կերպասեայ շապկաց (282 շապիկ և 6 սրմայագործ օձիք)։

Թ. 149ա.— Կարգ կտաւեղէն շապկաց (153 հատ)։

Թ. 151ա.— Կարգ հողաթափից (18 զույգ)։

Թ. 153ա.— Ուրարք սարկաւագաց (87 հատ)։

Թ. 155ա.— Ջաթխիք՝ մահրամայք, սքօլք և այլք սոցապիսիք (632 կտոր)։

Թ. 157ա.— Սփոռոցք Սրբոյ Իշման տեղւոյն (4 հատ)։

Թ. 157բ.— Ծածկոցք սեղանի (12 հատ)։

Խալիչայք սկհւոյ (80 հատ)։

Խալիչայք սեղանաց (40 հատ)։

Խալիչայք խորհրդանոցի (5 հատ)։

Թ. 158ա.— Ծածկոցք խաչի (34 հատ)։

Թ. 158բ.— Ծածկոցք Սրբալոյս Մեռոնի ղազանին (26 հատ)։

Թ. 159ա.— Գրքակալաց շապիկք (6 շապիկ, 4 ծածկոց և 40 բողչա)։

Թ. 161ա.— Փարտայք մեծ և փոքր (22 հատ)։

Թ. 162ա.— Արծիւք (3 արծիվ խալիչաներ, 4 կերպասյա խալիչաներ և 13 ժամարարի խալիչաներ)։

Թ. 163ա.— Վարագոյրք Մեծ Սեղանին (4 հատ)։

Վարագոյրք Սուրբ Իշման տեղւոյն (5 հատ)։

Թ. 163բ.— Վարագոյրք Սուրբ Ստեփաննոսի և Սուրբ Յոհաննիսի սեղանացն (4 հատ)։

Վարագոյրք Սուրբ Յակոբայ և Սուրբ Լուսաւորչի սեղանացն (16 հատ)։

Վարագոյրք որիշք՝ որք վերոյգրեալ սեղանացն ոչ համեմատին (9 վարագույր և մեկ զուգուր վարագույրի)։

Թ. 165ա.— Պատկերք արծաթապատք, որք դնին ի բազմոցի (9 հատ)։

Թ. 166ա.— Պատկերք մանր որք ի վերայ սեղանաց դնին կամ ի բազմոցի (48 հատ)։

Թ. 167բ.— Խաչվառք մանր (8 հատ)։

Խաչվառք մեծք (13 հատ)։

Թ. 168ա.— Պատկերք մեծք, որք ի յորմոց կախին։

Ի մէջ մեծի խորանին Սուրբ Աստուածածնի, են այսք (7 հատ)։

Ի Սուրբ Յակոբայ խորանն և առ ընթեր նորին ի վերին դասն՝ են այսք (7 հատ)։

Ի Սուրբ Լուսաւորչի խորանն և առ ընթեր նորին ի ներքին դասն՝ են այսք (5 հատ)։

Ի Սուրբ Ստեփաննոսի խորանն են այսք (3 հատ)։

Թ. 168բ.— Ի Սուրբ Յովհաննիսի խորանն են այսք (6 հատ)։

Ի յետին դասն են այսք (60 հատ)։

Թ. 170ա.— Խորհրդատետրք (13 հատը ձեռագիր, իսկ 4-ը՝ տպագիր։ Ձեռագրերից 5-ը պատկանում են ԺԷ դարին, 2-ը՝ ԺԸ դարին, իսկ 6-ի գրչության ժամանակն անհայտ է)։

Թ. 170բ.— Հասարակ գրեանք եկեղեցւոյ (7 հատը ձեռագիր, իսկ 11-ը՝ տպագիր։ Ձեռագրերից 3-ը Հայսմավուրք են, 2-ը՝ Ատենի Ժամագիրք, մեկը՝ Աստվածաշունչ, մեկը՝ Մաշտոց։ Հայսմավուրքներից մեկը ԺԷ դարի է, իսկ մնացյալ երկուսը ԺԸ դարի։ Մնացյալ 4 ձեռագրերի գրչության ժամանակը անհայտ է)։

Թ. 171ա.— Շորեղէնք որք սփռին յեկեղեցւոջն (88 հատ խալի և այլ տեսակի շորեր)։

Թ. 171բ.— Պղնձեղէն, երկաթեղէն, փայտեղէն և այլ ինչ անօթք եկեղեցւոյ, որք ի միասին գրին ի ներքոյ խառն (262 զանազան կտորներ՝ ջահեր, աշտանակներ, մըկրատներ, պնակներ, ափսեներ, ամպհովանիներ, ծնծղաներ, զանգակներ, խաչի պատվանդաններ, լապտերներ, գրակալներ, սանդուխներ, աթոռներ, մոմակալներ, խնկատուփեր և զանազան այլ տեսակի իրեր)։

5ա—172բ թերթերում մանրամասն կերպով սիստեմատիկ ցուցակագրված իրերից կարևորագույնները նկարագրված են ամենայն ճշտությամբ և մանրամասնությամբ, տալով ճշգրիտ տեղեկություն թե ո՞ւմից է նվեր տրված տվյալ իրը կամ զգեստը, ո՞ր տեղից է բերված, ո՞ւմ է տրված իրը և նվեր։ Տրվում է արժեքավոր որոշ իրերի մանրամասն նկարագրականը, թե քանի՞ գրամ ոսկի ունի, թե վրան քանի՞ հատ քար կա և այլն։

Ձեռագրի 173ա—279բ բոլոր թերթերը մաքուր են և ոչ մի գրություն չկա։

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Թ. 5ա.— Դաւթար և հաշուագիր անօթից և սպասուց Սրբոյ և Միածնաիջի Տաճարիս, թէ ոսկեղինաց, թէ արծաթեղինաց, թէ պղնձեղինաց, թէ շորեղինաց և թէ այլ նիւթեղինաց, որ ի Ռմէէ (1768) թուոջ մերում, հրամանաւ Տեառն Սիմէօնի Սրբազան Կաթուղիկոսին, և ձեռամբ նորին սպասաւոր Մկրտիչ, և գրագիր Երեմիա, և լուսարար Գրիգոր վարդապետացն գրեցաւ երկու օրինակ ի ձեռն միոյ գրողի, զորս Սրբազան Վեհըն կնքեալ՝ զմինն ետ լուսարարին՝ զի առ նա մնասցէ, և զմիւսն ի Վեհարանոջն եդ ի պահեստի։ Զի ըստ ժամանակի յորժամ գիտել կամիցի որ զհաշիւ սպասուց Սրբոյ Տաճարիս, համաձայնութեամբ երկուց դաւթարացս գիտասցէ։

(Գլխավոր այս հիշատակարանից բացի յուրաքանչյուր իրի կամ առարկայի ցուցակի վերջավորության տրվում է այդ իրի ընդհանուր քանակը և ապա գրվում է հետևը).

... ի Ռմէէ (1776) թուոջս, և ի յօգոստոսի Ժ գրեցաւ։

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Թ. 5ա.— Թերթի վերևում կա Սիմեոն Կաթողիկոսի սեփական ձեռագրով գրված գրությունը և իր անձնական հայրապետական կնիքը, կնքված կարմիր թանաքով, կապգրով, որը վերծանվում է՝

է

Սիմէօն Կաթողիկոս

ՌՄԺԹ

Սիմեոն կաթողիկոսի նոտրգիր ձեռագիրը՝

Այս դաւթարս Բ հատ գրեցաւ միևնոյն իմով գիտութեամբ և հրամանաւ, վասն որոյ և կնքեցի ի յսկզբանս և ի վերջ գրեցելոցն ի հաւաստութիւն սոցա։

Թ. 172բ.— Ցուցակի, այսինքն ձեռագրի վերջում կա Սիմեոն Կաթողիկոսի նույն կնիքը և ինքնագիր ձեռագիրը հետևյալ բովանդակությամբ.

Այս դէվթէրս Բ հատ գրեցաւ մինչև ցասուտ միևնոյն իմով գիտութեամբ և հրամանաւ, վասն որոյ և զայսքանս գրեցի իմով ձեռամբ և կնքեցի ի յսկզբանն և ի վերջ գրեցելոցս ի հաւաստութիւն սոցա։

№ 125

ՄԱՅՐ ՏՕՄԱՐ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԱՃԱՐԻ

ԹԵՐԹԵՐԸ՝ 277։— ՊՐԱԿՆԵՐԸ՝ 25, յուրաքանչյուրը 12 թերթից, բացառությամբ է պրակը 10 թերթից, Ա պրակը 9 թերթից, Գ, Դ, Ե, Զ պրակները 8 թերթից, իսկ Բ պրակը 6 թերթից։— ՄԵԾՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ 39×25×5 սմ.։— ՆՅՈՒԹԸ՝ դեղնած հաստ թուղթ։— ԿԱԶՄԸ՝ կաշեպատ կարտոն, որի երկու երեսներին ճնշումով նկարված են խաչեր և այլ զարդեր։— ՊԱՀՊԱՆԱԿՆԵՐ՝ երկու թերթ սկզբից և բազմաթիվ թերթեր վերջից։— ՎԻՃԱԿԸ՝ բավարար։— ԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ միասյուն։— ՏՈՂԵՐԸ՝ փոփոխական, 4—5-ից մինչև 14 տող։— ԳՇՈՒՄՆԵՐԸ՝ ճնշումով։— ԳԻՐԸ՝ բոլորգիր։— ԶԱՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ՝ չկա։ Գլխատառերը մեկը կապույտ իսկ մյուսը կարմիր ներկով են գրված։— ԳՐԻՉԸ՝ Երեմիա վարդապետ։— ՊԱՏՎԻՐԱՏՈՒՆ՝ Սիմեոն Կա-

թողիկոս Երևանցի։— ԺԱՄԱՆԱԿԸ՝ 1768։— ՎԱՅՐԸ՝ Ս. Էջմիածնի վանք։— ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ՝ սույն ձեռագիրը հանված է Մայր Աթոռի Դիվանատան արխիվից։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Թ. թ. 3ա— 170բ.— Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարի ոսկեղենների, արծաթեղենների, շորերի և այլ բոլոր իրերի ու անոթների ցուցակը, որ տառ առ տառ նույնն է նախորդ ձեռագրի (№ 124) հետ, բացառությամբ 26բ թերթից, որտեղ չեն արձանագրված արծաթյա մի խաչը և երկու պատկերները, որոնք № 124 ձեռագրի համապատասխան բաժնում (թ. 28բ) նշված են «Ի ՌՄԻԵ թուոջս և ի յօգոստոսի Ժ գրեցաւ» փոքր հիշատակարանից անմիջապես հետո։ Սա ավելացված է հետագայում, նույն գրչի կողմից, որը մոռացված է ավելացվել նույնպես № 125 ձեռագրում։

Ձեռագրի 171ա—277բ բոլոր թերթերը մաքուր են և ոչ մի գրություն չկա։

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Թ. 3ա.— Դաւթար և հաշուագիր անօթից և սպասուց Սրբոյ և Միածնիջի Տաճարիս թէ ոսկեղինաց, թէ արծաթեղինաց, թէ պղնձեղինաց, թէ շորեղինաց և թէ այլ նիւթեղինաց, որ ի ՌՄԺԷ (1768) թուոջ մերում, հրամանաւ Տեառն Սիմէօնի Սրբազան Կաթուղիկոսին, և ձեռամբ նորին սպասաւոր Մկրտիչ, և գրագիր Երեմիա, և լուսարար Գրիգոր վարդապետացն՝ գրեցաւ երկու օրինակ, ի ձեռն միոյ գրողի, զորս Սրբազան Վեհըն կնքեալ՝ զմինն ետ լուսարարին՝ զի առ նա մնասցէ, և զմիւսն ի Վեհարանոջն եդ ի պահեստի։ Զի ըստ ժամանակի յորժամ գիտել կամեցի ոք զհաշիւ սպասուց Սրբոյ Տաճարիս, համաձայնութեամբ երկուց դաւթարացս գիտասցէ։ (Գլխավոր այս հիշատակարանից բացի յուրաքանչյուր իրի կամ առարկայի ցուցակի վերջավորության տրվում է այդ իրի ընդհանուր քանակը և ապա գրվում է հետևյալը).

...ի ՌՄԻԵ (1776) թուոջս, և ի յօգոստոսի Ժ գրեցաւ։

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Թ. 3ա.— Թերթի վերևում կա Սիմեոն Կաթողիկոսի սեփական ձեռագրով գրված գրությունը և իր անձնական հայրապետական կնիքը, կնքված կարմիր թանաքով, կապգրով, որը վերծանվում է՝

Է
Սիմէօն Կաթողիկոս
ՌՄԺԲ

Սիմեոն կաթողիկոսի նամակի ձեռագիրը՝

Այս դէվթէրս Բ հատ գրեցաւ միենոյն իմով գիտութեամբ և հրամանաւ, վասն որոյ և կնքեցի ի սկիզբանս և ի վերջ գրեցելոցն ի հաւաստութիւն սոցա։

Եփրեմ կաթողիկոսի նամակի ձեռագիրը՝

Եփրեմ սևակրի, որ այժմ իբր կաթողիկոս կոչեցեալ, 1810 յամի Տեառն Նոյեմբերի 6։

Թ. 170բ.— Ցուցակի՝ այսինքն ձեռագրի վերջում կա Սիմեոն Կաթողիկոսի նույն կնիքը և ինքնագիր ձեռագիրը հետևյալ բովանդակությամբ.

Այս դէվթէրս Բ հատ գրեցաւ մինչև ցաստ միենոյն իմով հրամանաւ և գիտութեամբ, վասն որոյ և ի սկիզբանն և ի վերջ գրեցելոցս զայսքանս իմով ձեռամբ գրեցի և կնքեցի ի հաւաստութիւն սոցա։

№ 126

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՎԱՔԱԾՈՒ

(Պարսկերեն)

ԹԵՐԹԵՐԸ՝ 94։— ՊՐԱԿՆԵՐԸ՝ 10, յուրաքանչյուրը 10 թերթից։— ՄԵԾՈՒԹՅՈՒՆԸ 21×14,5×1 սմ.։— ՆՅՈՒԹԸ՝ դեղնած և խունացած հասարակ թուղթ։— ԿԱԶՄԸ՝ չունի։— ՊԱՀՊԱՆԱԿՆԵՐ՝ չկան։— ՎԻՃԱԿԸ՝ քայքայված է և որոշ մասեր թերի։— ԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ երկսյուն։— ՏՈՂԵՐԸ՝ 14։— ԳԾՈՒՄՆԵՐԸ՝ առանց ճնշման։— ԳԻՐԸ՝ հատակ և գեղեցիկ ձեռագիր։— ԶԱՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ՝ ամբողջ ձեռագիրը գրված է կարմիր թանաքով կազմված շրջանակների մեջ։— ԳՐԻՉԸ՝ անհայտ։— ԺԱՄԱՆԱԿԸ՝ ԺԷ—ԺԸ դ. դ.։— ՎԱՅՐԸ՝ անհայտ։— ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ՝ պարսկերեն լեզվով սույն ձեռագիրը հանված է Մայր Աթոռի Դիվանատան արխիվից։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Պարունակում է քառյակներ և այլ բանաստեղծություններ Հաֆեզից, Սաադուց և ուրիշներից։

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Կան հետևյալ էջերում՝ 4բ, 7ա, 7բ, 8ա, 8բ, 9ա, 9բ, 10ա, 10բ, 11ա, 11բ, 12ա, 12բ, 13ա, 13բ, 14ա, 14բ, 15ա, 15բ, 22բ, 26ա, 46բ, 81ա, 90ա, 91ա։

№ 127

ԱԻԵՏԱՐԱՆ

(Վրացերեն լեզվով, Գիորգի Մքածմիդելու խմբագրությամբ)

ԹԵՐԹԵՐԸ՝ 275։— ՊՐԱԿՆԵՐԸ՝ 35, յուրաքանչյուրը 8 թերթից, ի բաց առյալ հետևյալ պրակները, որոնք ունեն Ա՝ 5, Բ՝ 6, Թ՝ 7, ԼԲ՝ 9 թերթ։— ՄԵԾՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ 29×23×8 սմ.։— ՆՅՈՒԹԸ՝ դեղնած և կեղտոտած հաստ մագաղաթ։— ԿԱԶՄԸ՝ կաշեպատ տախտակ, որի երկու երեսները զարդարված են։ Կազմի առաջին երեսին կա խաչելության նկարը, երկու հրեշտակներ, չորս սրբեր, շրջանակ և հունարեն լեզվով երեք բառեր, բոլորն էլ մինայով գործված, միջնադարյան փորագրության արվեստի շատ արժե-

քավոր և գեղեցիկ նմուշներ։ Դժբախտաբար խաչելության նկարի կեսը՝ մեջքից ներքև, շրջանակի ձախակողմյան մասը, ներքևի գրությունի մոտ ¾ մասը ընկել են։ Սրանցից բացի կազմի վրա կան արծաթյա հասարակ այլ զարդեր, երեք քարեր (4-ըն ընկել է), խաչելությունը պատկերացնող մի խաչով շղթա, որոնց բոլորն էլ ամրացված են կազմին կլորագլուխ մեխերով։ Կազմի կոնակի մասը կենտրոնում ունի արծաթյա մի խաչ, ինչպես նաև գունավոր շորս քարեր, գոգավոր երեք մեծ ձվաձև ապակիներ (4-ըն ընկել է), որոնցից մեկի տակը գրություն կա և արծաթյա այլ զարդեր, շինված հասարակ ոճով։ Կենտրոնական խաչը և շրջանակի զարդերը բոլորն էլ կազմին ամրացված են կլորագլուխ մեխերով։ Բացի այդ կան նաև երկու շղթաներ։ Ձեռագրի առաջին և վերջին մագաղաթյա թերթերը մեխերի սրածայր ծայրերով միացված են կազմի երկու կողքերին։— ՊԱՀՊԱՆԱԿՆԵՐ՝ սկզբում և վերջում երկուական թերթ մագաղաթ։— ՎԻՃԱԿ՝ լավ։— ԳՐՈՒԹՅՈՒՆ՝ երկսյուն։— ՏՈՂԵՐԸ՝ 20—21։— ԳՇՈՒՄՆԵՐԸ՝ ճնշումով։— ԳԻՐԸ՝ հին վրացերեն (նուսխա խուցուրի)։— ԶԱՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ՝ նկարները միջնադարյան մանրանկարչության հիանալի նմուշներ են։ Ձեռագիրն ունի գեղեցիկ թռչունների, ծառերի, ծաղիկների, գազանների և մարդկանց նկարներ, ինչպես նաև շատ սիրուն մի հատ մարդագիր (211ա), գազանագիր (248բ) և միացած թռչնագիր ու առյուծագիր (82ա)։ Կան շորս ավետարանիչների մեծ նկարները, շատ սիրուն (8բ, 81բ, 130բ, 210բ), ինչպես նաև 12 հատ գեղեցիկ կիսախորաններ։ Սրանցից բացի կա նաև շորս էջ համաբարբառ (3-րդ և 4-րդ թերթերի երկուական երեսները), շատ գեղեցիկ մանրանկարչությամբ։ Ձեռագրի վերջում գտնվող ցուցակները (Բ. Բ. 268—273) նկարազարդված չեն։— ԳՐԻՉԸ՝ անհայտ։— ՊԱՏՎԻՐԱՏՈՒՆ՝ անհայտ։— ԾԱՂԿՈՂԸ՝ անհայտ։— ԺԱՄԱՆԱԿԸ՝ շուրջ ԺԲ—ԺԴ դ. դ։— ՎԱՅՐԸ՝ շատ հավանաբար Վրաստան։— ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ՝ սույն ձեռագիրը 1952 թվականին հանված է Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարի թանգարանի հյուսիսային խորանից։

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Բ. 273բ.— Խել Վլասիտա զնդկի (այսինքն՝ Վլասի ձեռքով է ցուցակը)։

Բ. 274ա.— (Հիշվում է Իշխանցի եպիսկոպոսապետ Մակրա (պետք է լինի Մակարի) և թիվը նշանակված է 1650)։

Վերոհիշյալներից բացի կան նաև բազմաթիվ հիշատակագրություններ հետևյալ էջերում. 1բ, 2ա, 2բ, 3ա, 3բ, 4ա, 4բ, 5բ, 6ա, 8բ, 9ա, 10ա, 24բ, 46բ, 48բ, 50բ, 51բ, 79բ, 80ա, 80բ, 81ա, 81բ, 82ա, 126բ, 129բ, 130ա, 130բ, 131ա, 132ա, 156բ, 205ա, 209բ, 210ա, 210բ, 211ա, 211բ, 212ա, 251բ, 267բ, 268ա, 272բ, 273ա, 273բ, 274ա, 274բ, 275ա։

№ 128

ԽՈՐՀՐԴԱՏԵՏՐ

ԹԵՐԹԵՐԸ՝ 32։— ՊՐԱԿՆԵՐԸ՝ 3 հատ (10, 14 և 8 թերթ)։— ՄԵԾՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ 28,8×21,5×3 սմ.։— ՆՅՈՒԹԸ՝ գեղեցած և կեղտոտած հատ թուղթ։— ԿԱԶՄԸ՝ կաշեպատ տավարաթուղթ։—ՊԱՀՊԱՆԱԿՆԵՐ՝ չունի։— ՎԻՃԱԿԸ՝ անբավարար։ Որոշ թերթեր պատռված են։ Վերջում պակասավոր է։— ԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ երկսյուն։— ՏՈՂԵՐԸ՝ 19։— ԳՇՈՒՄՆԵՐԸ՝ ճնշումով։— ԳԻՐԸ՝ բոլորգիր։— ԶԱՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ՝ ունի մի հատ գեղեցիկ կիսախորան (Բ. 1ա), նաև շատ սիրուն թռչնագրեր, երկու սրբանկարներ, լուսանցազարդեր և երկու քահանաների նկարներ։—ԳՐԻՉԸ՝ անհայտ։— ԺԱՄԱՆԱԿԸ՝ ԺԷ—ԺԸ դ. դ.։— ՎԱՅՐԸ՝ հավանաբար Սպահան։— ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ՝ Տ. Քերովբե քահանա Շահբազյանը հայրենադարձի ժամանակ 1946 թվականին սույն ձեռագիրը Սպահանից բերում է Հայրենիք, իսկ 1953 թվականին էլ Տիրուհին նվիրում է Մայր Աթոռի ձեռագրատանը։

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Բ. 1ա.— Տեր Յակոբոսն։

Քահանա ան չէ երկոտասան մի։

Բ. 6բ.— (Կա պարսկերեն լեզվով մի կնիք, երեք օրինակով)։

Բ. 15բ.— Պատարագամատույցս պատկանում է Տ. Քերովբ քահանայ Շահբազեանին 1930-ից։

№ 129

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

ԹԵՐԹԵՐԸ՝ 226։— ՊՐԱԿՆԵՐԸ՝ 19, յուրաքանչյուրը 12 թերթից, բացի վերջինից, որ 10 թերթ է։— ՄԵԾՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ 26,5×18,5×6,5 սմ.։— ՆՅՈՒԹԸ՝ գեղեցած հատ թուղթ։— ԿԱԶՄԸ՝ կաշեպատ տախտակ, տեղ-տեղ կաշին պատռվել է։ Կաշու վրա ճնշումով նկարված են խաչ և որոշ զարդեր։— ՊԱՀՊԱՆԱԿՆԵՐ՝ ձեռագրի սկզբում կա երկու հատ թերթ մագաղաթ մանր երկաթագիր հայերեն գրությամբ (Ժ—ԺԲ դ. դ.), որի բովանդակությունը բժշկության մասին է։ Վերջում կա մի հատ բարակ թերթ մագաղաթ լատիներեն գրությամբ, դարձյալ հավանաբար որպես Ժ—ԺԲ դարերի գրության նմուշ, կրոնական բովանդակությամբ։— ՎԻՃԱԿԸ՝ բավարար, սակայն տեղ-տեղ ցեցակեր։— ԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ երկսյուն։— ՏՈՂԵՐԸ՝ 23—24։— ԳՇՈՒՄՆԵՐԸ՝ ճնշումով։— ԳԻՐԸ՝ բոլորգիր։— ԶԱՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ՝ ձեռագիրն ունի մանրանկարչության բավական գեղեցիկ նկարներ։ Շատ գեղեցիկ են հատկապես շորս Ավետարանների սկզբում գտնվող շորս խորանները (2բ, 65բ, 105բ, 173բ), որոնք ներկայացնում են շորս ավետարանիչները։ Սրանց դիմացի էջում կան նաև գեղեցիկ շորս կիսախորաններ (3ա, 66ա, 106ա, 174ա)։ Ձեռագրում կան նաև երկու գազանագրեր (66ա և 106ա) և մի հատ մարդագիր (3ա), ինչպես նաև բազմաթիվ թռչնագրեր, զարդագրեր և ձկնագրեր։ Բացի այդ կան նաև սիրուն լուսանցազարդեր և գմբեթներ, սրբանկարներ և հրեշ-

տակներ, գազաններ, թռչուններ և խաչեր։— ԳՐԻՉԸ՝ Մկրտիչ քահանա։— ՊԱՏՎԻՐԱՏՈՒՆ՝ Ղազար քահանա։—ԾԱՂԿՈՂԸ՝ Աբրահամ վարդապետ։—ԺԱՄԱՆԱԿԸ՝ 1489 թ.։—ՎԱՅՐԸ՝ Թիֆլիս— ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ՝ սույն ձեռագիրը Ռոստովից բերել է Տ. Սուրեն եպիսկոպոս Թորոսյանը 1953 թվականին։ 156-րդ թերթին կպած է լատիներեն լեզվով մի փոքրիկ պատառիկ։ 117բ և 118ա էջերում գրություն չկա։

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Թ. 2բ.— Ջատացող Սուրբ Աւետարանիս զՂազար քահանայ, զԱբրահամ նկարիչ յիշեա, թվին ՋԼԸ (1489)։

Թ. 223բ.— Փառք ամենասուրբ Երրորդութեանն Հաւր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ, այժմ և անզրաւ յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն։

Ըստ յաճախման աստուածային բանին և զՀոգւոյն Սրբոյ, որով լուսաւորէ զհոգիս աստուածասիրաց անձանց (բ. 224ա) և տպաւորէ ի նոսա զլոյս աստուածագիտութեան և մերձաւորս առնէ աստուածային երանութեանն։ Որ և զհուր սիրոյ իւրոյ արկեալ ի սիրտ աստուածասէր սրբասնեալ հեզահոգի Ղազար քահանային, որ մեծաւ ջանիւ և փափագանաւք ետ գրել զՍուրբ Աւետարանս ի վայելումն անձին իւրոյ և յիշատակ հոգւոյ իւրոյ, և ծնաւղաց իւրոց, հաւրն իւրոյ Սքանդարին, և մաւրն իւրոյ Բէգի խաթունին, և կենակցին իւրոյ Գուլումին, և եղբարց իւրոց Ջանդարին, Մարտիրոսին, Թադէոսին, Սաեփանոսին, Ջաֆարին, Սպանդիարին, Խաչատուրին, և որդւոյն իւրոյ Ղուկասին, և դստերաց իւրոց Թանգիկին, Նարինին, Ազիզին, և քուերաց իւրոց Դեդա խաթունին և Մարթա խաթունին, և այլ ամենայն արեան մերձաւորացն։ Արդ գրեցաւ զՍուրբ Աւետարանս ձեռամբ մեղապարտ և անարժան գրչի Մկրտիչ սուտանուն քահանայի ի թվիս ՋԼԸ (1489) ի մայրաքաղաքս Տփխիս, ընդ հովանեաւ կամակատար Սուրբ Աստուածածնիս, և Գէորգայ զաւրավարիս, ի դառն ի չփոթ ժամանակիս։ Արդ, աղաչեմ զամենեսեան որք կարդայք և կամ աւրինակէք, յիշեսջիք նախ աստցեալ զստացող սորա զՏէր Ղազարն (բ. 224բ) և զիւրսն ամենայն ընդ նմին և զհոգևոր եղբայրն և զքաջ վարդապետն զԱբրահամն զնկարող և զկազմող սորա, այլ և զհոգևոր եղբայրքն զՏէր Վարդանն, և զՏէր Յովհաննէսն, և զՏէր Եսայի ասադ երէցն, և զԹարսեղն։ Եւ որք յիշէք բարի յիշմամբ և աներկբայ հաւատով յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս, ամէն։

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(Ձեռագրի առջևի մագաղաթյա հայերեն լեզվով պահպանակի երկրորդ թերթի լուսանցքում գրված կան 13 տող զանազան անկապակից բառեր)։

Թ. 1բ.— Յիշատակ է Աստուածաշունչ Սուրբ Գիրքս որ կոչի Աւետարանս Գեղաշինեցի Ղլանց Տէր Ղազարի որդի տիրացու Թադէոսին, հօրն Տէր Ղազարին, մօրն Սալվարին, կնոջն Շահզատին, որդոյն ըՍտեփաննոսին, տատէրն Գայիանին, որ եդաք ի ձեռն տիրացու Յարութիւնին, զոր Տէր Աստուած վայելումն դացէ, որ ընթերնու Աստուած ողորմի ասէ վերոյգրելոցն, ոյ վոր յեղոյ դաւի անի ՅԺԸ (318) հայրապետաց նզովեալ լինի, նաև Յուդային մասնակից լինի, ամէն։

Թվին ՌՃՂԵ (1746) յունվարին Ա-ումն գրեցաւ

Թ. 224բ.— Ով կարդայ բեր. մի Աստուած ողորմի ասի (ողորմութիւն յԱստուծոյ առցէ, ամեն — ջնջված է) Գիրիգորին ողորմութիւն Աստուծոյ առց. ամեն։ Թվին ՌԾԴ (1605) եր որ Շահ յԱպազն եկաւ Էրևեան։

Դարձեալ յիշեցէք զՏէր Յակոբովին որ յետ գնելիս զՍուրբ յԱւետարանս յիշատակ իւր և ծնաւղացն իւրոց՝ հաւրն Դաւթին, և մաւրն Նանփին և եղբարքն իմ Էվումին, Սարգիսին, Յառումին, և կողակիցն իմ Ճայ խանումին, և քեերցն իմ Սիրայմարքին, Հռռումին և Թանդումին։

Դարձեալ յիշեցէք զհանգուցեալ որդին իմ Սուքիասն և միւս որդին իմ յապաւն Անդրեասն, և դըստերքն իմ Ղատամին և Թողծամին, ամեն։

Թ. 225ա.— Յիշեցէք զհարսներն իմ Նազումին, Շաղերին, Թողթարին, և եղբայր որդին իմ Մարգարին, Հարապէտին, Յանախաթունին, Թարվանդին, և կսեր եղբարորդին իմ Խաչումին, Եղիսաբեթին և յամենայն յարեան մերձաւորացն, ամեն։

Դարձեալ յիշեցէք զթոռներն իմ Վարդիթերն, Եղիսաբէթն, Մարիեանն, Հռռումն, Հիրիգնազն և հարսն իմ խաթունն, ամեն։ Թվականին ՌԻ (1572) էր որ առանք Սուրբ յԱւետարանս։ Ով ծախիլու թամահ անի կամ ասի թէ եղբարայ մէջ է, ծախէնք, նզովաց լինի, ով որ քահանայն լինին որպէս լինի յանպատճառ։

Դարձեալ յիշեցէք զուստանուն Դաւիթ յարեղայն, որ յիշատակարանս գիրեց։ Ով կարդայ բերան մի Աստուած ողորմի ասի, ողորմութիւն Աստուծոյ յառցէ, ամեն, Հայր։

Թ. 226բ.— (Վերջին էջում գրված կա 12 տող, որոնք հետագայում ջնջված են։ Կարդացվում է միայն մեկ-երկու բառ)։

(Շարունակելի)